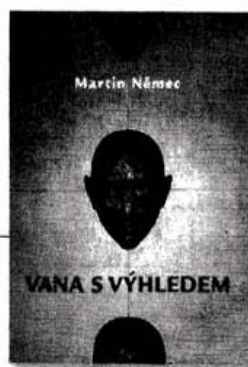

Povídky!

Martin Němec *Vana s výhledem*, XYZ, Praha 2008

h h h h h

Jako by chtěl předjímat vyznění recenzí své druhé knihy, nechá Martin Němec v povídce, jež dává název celému souboru, uvažovat postavu spisovatele: „Oni prostě, ti nýmandi, milují prvotiny! Druhou knížku podle nich píše člověk z jiného nutkání než literárního. Při další je jen něco jako porouchaný automat na písmena, opakující do zblbnutí postupy z první a chyby z druhé knížky [...]“. Rád konstatuji, že v případě knihy *Vana s výhledem* se autor mylí. Podařilo se mu totiž vystavět povídky téměř učebnicově přesné a výše popsaný nýmand se tak těžko najde. V čem tedy spočívá Němcovo umění povídky?

V první řadě jde o precizní práci se zápletkou. Do děje vstupujeme zpravidla přímo bez dlouhých expozičních, stručných vět jen naznačí základní situaci, zachovávají však tajemství, které se obvykle daří udržet až k překvapivé pointě. To proto, že ač jazykově bohaté, nejsou jednotlivé texty užvaněné. Prozrazují jen to nejnutnější, a nechávají tak čtenáři dostatečný prostor pro vlastní doplňování prázdných míst či domýšlení děje. Mnohdy ovšem čtenáře zavádějí na slepou kolej. Jednotlivé postavy, ač z reálného světa, se často pohybují spíše na hraně snu a skutečnosti. Nicméně nejde o prózu nespoutaně fantaskní či lyrickou. Základem je vždy reálný svět. Spíše hranice mezi ním a snovým zjitřením je tenká. Němcovy povídky si se čtenářem hrají. Důmyslně pracují se čtenářským očekáváním, aby jej posléze zklamávaly nebo posouvaly do neprobádaných končin. Jednotlivé situace jsou mosty do světa imaginace. Může

se jednat o vzor koupelnových dlaždiček („Vana s výhledem“) či o rodinný rituál („O krvácejícím stromku a barborkách“).

Autor často využívá proměny perspektiv vyprávění („Salon v ulici des Moulins“) či prolínání vyprávěcích rovin — v povídce „Rock and roller“ například nevíme, pohybujeme-li se ještě v aktuálním světě postavy, nebo v aktuálním světě textu, který postava tvoří, zda jsme v povídce, nebo v povídce v povídce..., a to, co se jeví jako poněkud samoučelný vypravěčský trik, je vzápětí gradováno dalším posunem.

Významnou charakteristikou Němcových textů bývá, jak bylo naznačeno výše, pečlivě vybroušená pointa. Faktem nicméně zůstává, že některá rozuzlení nepřekvapí („Anděl“), jiná se jeví jako až příliš chtěná („Hřích“). Ale nikdy není celkové vyznění povídky křečovitě či trapné. Snad je to dáno i tím, že texty mají pečlivě budovanou atmosféru. Autor má smysl pro podstatný detail, prostředí povídek líčí s až opulentní rozkoší. Baví jej vymýšlet neobvyklé, poněkud chandlerovské příklady: „Moje nálada byla radostná jako kondolence k úmrtí mladší sestry. Konečně, když jsem si teda minisukni vyhrnula až někam nad lopatky, chlápek oháknutej ve fordě Focus začal brzdit jako pes zbavující se cizopasníků.“ Jindy důsledně každý motiv podřizuje celkovému vyznění povídky.

Užití jazyka je u Němce vůbec samostatnou kapitolou. Svou roli hraje zejména množství slovních hříček, posunů významu apod. Vítězí hravost a radost ze hry:

„Dlouhá světlá košile se stala vzdušnou plachtou přízračné lodi, ve kterou se změnila postel. Na stěžni tohoto ložnicového korábu byla namísto vlajky s lebkou a zkříženými hnáty nabodnuta Lindina hlava [...].“

Těž postavy jsou spíše než zevrubným popisem charakterizovány drobnostmi, detaily, ale i prostředím, ve kterém se pohybují, jejich uvažováním, konáním. Jde zpravidla o životní ztroskotance toužící po změně („Beat sám“) či změnu právě prožívající („Anna samodruhá“). Mohou být rockery, spisovatelé, redaktory, ale i obyčejnými lidmi. Nejedná se však v žádném případě o nějakou sociální sondu či pábitelství. Autor své postavy vnímá z ironického odstupu, a to mnohdy i tam, kde užívá *ich*-formy. Je zajímavé, že výjimku tvoří zejména ženské hrdinky („O krvácejícím stromku a barborkách“), z textu se vytrá-

cí hravost, aby byla nahrazena vážností a — v kombinaci se zvládnutým stylem — krásou. Jako by chlapčácká maska ironie před ženským prožíváním musela kapitulovat.

Martin Němec se ve své druhé knize *Vana s výhledem* jeví být bližencem nejen již zmíněného Raymonda Chandlera, ale i — vzhledem k hravosti a důmyslné konstruovanosti — třeba Jiřího Kratochvila. Jeho texty jsou zábavné a chytré. Jeho povídky jsou povídkami v pravém slova smyslu. Je v nich příběh, tajemství, postavy, které jako bychom znali, i překvapení. Kolísání kvality, jež bývá průvodním jevem většiny povídkových souborů, není ve *Vaně s výhledem* nikterak výrazné. Martin Němec již podruhé prokázal, že jeho místo je — vedle hudby a výtvarného umění — i v literatuře.

Kryštof Špidla